

Psikolojik Danışmanların Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri, Sosyal Adalet ve Eşcinsellik Tutumları

Counselors' Multicultural Counseling Competencies, Social Justice, and Homosexuality Attitudes

Cafer KILIÇ¹
Zahide TONGA²
Feridun KAYA³

¹Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Uşak, Türkiye

²Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırıkkale, Türkiye

³Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye

öz

Psikolojik danışmanların farklı kişisel ve kültürel özelliklere sahip danışanlarla çalışabilmesi için belirli hususları dikkate almalarında yarar vardır. Öncelikle, danışanlara ilişkin etnik köken, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, engelli olma, dini, spiritüellik, vb. kişisel ve kültürel özelliklerin onların ruh sağlığını ne şekilde etkilediğini anlamalarında yarar vardır. Ayrıca, psikolojik danışmanların kendi kişisel, kültürel ve mesleki değerlerinin danışan ve psikolojik danışma süreci üzerindeki yansımalarına ilişkin farkındalık sahibi olmaları etkili psikolojik danışma hizmeti veribilmeye ön koşullarından biridir. Bu doğrultuda psikolojik danışmanların, danışanların bireysel, kültürel, vb. özelliklerine ve sorunlarına uygun ruh sağlığı hizmeti veya daha iyi psikolojik yardım sunabilmeleri için temel yeterliklere/tutumlara sahip olmaları beklenmektedir. Çokkültürlülük, sosyal adalet ve farklı cinsel yönelimlere sahip danışanlarla çalışabilme gibi yeterlikler/tutumlar psikolojik danışmanların sahip olması beklenen temel yeterliliklerdir. Bu çalışmanın amacı okul psikolojik danışmanları ile psikolojik danışman adaylarının çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeylerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 108 okul psikolojik danışmanı ile 292 psikolojik danışman adayları oluşturmuştur. Verilerin analizinde bağımsız gruplar t-testi ve tek-yönlü MANOVA kullanılmıştır. Araştırma bulguları psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığını göstermiştir. Psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri cinsiyete göre tek-yönlü MANOVA testiyle incelenmiştir. Yapılan karşılaştırma sonucunda psikolojik danışman adayları arasında farkındalık alt boyutunda erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunurken, okul psikolojik danışmanları arasında bilgi alt boyutunda erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, eşcinsellik tutumu, psikolojik danışman, sosyal adalet

ABSTRACT

It can be important for counselors to take clients' individual and cultural differences into consideration while providing counseling services. First of all, it would be a valuable source for counselors to understand to what extent that clients' individual and cultural features such as ethnicity, gender, socioeconomic status, disability, belief system, spirituality, etc., influence their mental health. Furthermore, another prerequisite of providing more effective counseling services is that counselors are expected to be aware of their own personal, cultural, and professional values that might affect counseling relationship and clients as well. In this regard, counselors are expected to have essential competencies/attitudes to respond to the needs of the clients, who have individual and cultural differences and promote the quality of their services. Multicultural counseling competencies, social justice competencies, and homosexuality attitudes are the core competencies of the counseling profession that every counselor should possess. The purpose of this study is to examine the level of school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes. The research sample consisted of 108 school counselors and 292 counselor candidates. Correlation analysis, independent samples t-tests, and One-Way MANOVA were applied in the data analysis. No significant differences emerged between school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes. One-Way MANOVA was conducted to examine if there was any significant difference among school counselors and counselor candidates in terms of gender. Research findings show that there was a significant difference in the awareness subscale in favor of male counselor candidates. There was also a significant difference in the knowledge subscale in favor of male school counselors.

Keywords: Homosexuality attitudes, multicultural counseling, psychological counselor, social justice

Giriş

Çokkültürlülüğün psikoloji alanındaki uygulama, eğitim, araştırma ve etik bağlamlarla nasıl bütünleştirileceğine ilişkin farkındalık ve bilgiye olan ihtiyaç artmaktadır (Amerikan Psikologlar Derneği [APA], 2008). APA'nın belirtmiş olduğu çok kültürlülük konuları yalnızca etnik köken ve genel

anlamdaki kültür tanımıyla sınırlı olmayıp dil, din, cinsel yönelim, yaş, fiziksel durum, sosyo-ekonomik statü vb. geniş bir yelpazede yer alan konuları içine almaktadır (Corey, 2008; Sharf, 2014). Psikolojik danışma alanında çok kültürlü psikolojik danışma uygulamaları için uzmanların sahip olması gereken üç yeterlik alanı önerilmiştir. Bunlar;

Geliş Tarihi/Received: 31.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 10.02.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Feridun KAYA

E-posta: feridunkaya25@gmail.com

Cite this article: Kılıç, C., Tonga, Z., & Kaya, F. (2022). Counselors' multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes. *Education- Academic Research*, 44(1), 66-76.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

kendi kültürünün diğer kültürel farklılıklarla etkileşiminin farkında olmak, kültürel olarak farklı olan danışanlar hakkında bilgi sahibi olmak ve psikolojik danışma becerilerini danışanın kültürel farklılıklarına uyarlamaktır (Sue, 1992; Sue, 2001; Sue & Sue, 2008).

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde yapılan araştırmalarda öne çıkan başlıklar arasında cinsiyet, etnik köken, eğitim durumu, uzmanlık alanı, sosyoekonomik düzey, çokkültürlü deneyim, vb. yer almaktadır (Ratts ve ark., 2016). İlk olarak, psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini etkileyen değişkenlerden biri cinsiyet/cinsiyet rolleridir (Chao & Nath, 2011). Yapılan çalışmalar, kadın klinik psikologların çokkültürlü psikolojik danışma konularına ilişkin bilgi düzeylerinin erkek klinik psikologlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (Mindrup ve ark., 2011). Benzer şekilde, Amerikalı beyaz klinik psikolog ve psikolojik danışmanlar cinsiyete göre karşılaştırıldığında kadınların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının erkeklere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Middleton ve ark., 2011). Cinsiyetin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki etkisi olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Barden & Greene, 2015). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini etkileyen bir diğer değişken ise etnik kökendir (Guzman ve ark., 2013; Matthews ve ark., 2018). Farklı etnik kökenlerden gelen terapistler beyaz terapistlere göre diğer gruplarla daha fazla kişisel ilişki kurmakta ve uygulamalarında kültüre duyarlı yaklaşım benimsemektedirler (Berger ve ark., 2014). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin etnik köken farklılıkları özellikle bilgi ve farkındalık alt boyutlarında dikkati çekmektedir. Beyaz olmayan Amerikalı terapistlerin beyaz Amerikalı terapistlere göre çok kültürlü bilgi (Barden ve ark., 2017), farkındalık düzeyi (Berger ve ark., 2014; Chao ve ark., 2011) ve çokkültürlü ilişki kurma düzeyi (Berger ve ark., 2014) daha yüksek bulunmuştur. Beyaz terapistlerin çokkültürlü psikolojik danışma farkındalığı eğitimle beraber artarken beyaz olmayan çokkültürlü psikolojik danışmanların farkındalık düzeylerinde anlamlı düzeyde bir artış gözlenmemiştir (Chao ve ark., 2011). Üçüncüsü, eğitim ve özellikle çokkültürlü psikolojik danışma eğitimi psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini etkileyen bir diğer faktördür. Lisansüstü eğitimde geçirilen süre (Barden & Greene, 2015; Barden ve ark., 2017; Sehgal ve ark., 2011), çok kültürlü psikolojik danışma üzerinde ders alma (Chao & Nath, 2011; Kağnıcı, 2014) çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini etkilemektedir. Son olarak, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde ruh sağlığı uzmanının mezun olduğu bölüm/disiplin (Mindrup ve ark., 2011) ve LGBTQ arkadaşlarının olup olmaması (Bidell, 2012) etkili olmaktadır. Diğer taraftan yaş ve çalışma deneyiminin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde etkisi bulunamamıştır (Barden ve ark., 2017; Middleton ve ark., 2011).

Çokkültürlülük çerçevesinde tanımlanan konulara olan ihtiyacın ve araştırma eğiliminin son yıllarda Türkiye'de de önem kazandığı görülmektedir (Başbay ve ark., 2018). İlgili araştırmaların çok kültürlü psikolojik danışma (Bektaş, 2006; Erdur-Baker, 2007; Hatunoğlu, 2017; Kağnıcı, 2013; Kağnıcı, 2014; Kararımak, 2008; Meydan & Kağnıcı, 2018; Mocan-Aydın, 2000), çok kültürlü eğitim (Başbay & Kağnıcı, 2011; Cırık, 2008), öğretmen adaylarının çok kültürlülük yeterlikleri (Akkaya ve ark., 2018; Alanay & Aydın, 2016; Başbay & Kağnıcı, 2011; Türkan ve ark., 2016; Ünlü & Örtten, 2013), öğretmenlerin çok kültürlülük yeterlikleri (Başbay ve ark., 2018) ve öğretim elemanlarının çok kültürlülük yeterlikleri (Başbay ve ark., 2013) ile ilgili olduğu görülmekte ancak bu araştırmalarla beraber daha kapsamlı ve derinlemesine çalışmalara duyulan ihtiyaç da artmaktadır. Bu ihtiyaç hem farklı kültürel iklimler sebebiyle yardım arayan danışanların ihtiyaçları hem de kültüre özgü çeşitli

durumlardan dolayı danışanın kültürünü anlayabilecek, problemle ilişkili kültürel öğeleri fark edebilecek ve kültüre duyarlı müdahaleler planlayabilecek psikolojik destek sağlayan uzmanların yeterlikleri ile ilişkilidir (Kağnıcı, 2013).

Psikolojik danışma alanında çok kültürlülük kavramının ele alınmaya başlanması ile sosyal adalet kavramı da gündeme gelmiştir. Sosyal adalet, çokkültürlü psikolojik danışmanın merkezinde yer almakta ve çokkültürlü psikolojik danışmanın ruhu denebilecek bir temel sunmaktadır (Chung & Bemak, 2012). Bu bağlamda çokkültürlülük toplumda farklı özellikteki kültürel gruplara dikkat çekmeyi vurgularken, sosyal adalet ise söz konusu farklı grupların eşit haklara sahip olmasını vurgulamaktadır (Kağnıcı, 2015). Sue ve ark. (1998) ifade ettiği şekliyle çokkültürlülük, kültürel demokrasi, sosyal adalet ve eşitlikle ilgilidir. Diğer bir ifade ile toplumda bulunan bütün grupların ihtiyaçlarını elde etme konusunda eşit haklara sahip olması sosyal adalet kavramını meydana getirmektedir (Bell, 1997). Sosyal adalet, belli bir toplumda insanların avantaj ve dezavantajlara erişim ve hakları elde etme biçimlerinde eşitsizlikler üreten sosyal koşullara tepkidir (Miller, 1999). Sosyal adalet bireylerin sosyal kurumlara, hukuka, kaynaklara ve fırsatlara yaş, ten rengi, kültür, fiziksel ve cinsel yönelim farklılıklarına dayalı keyfi bir sınırlama olmadan eşit ve adil bir şekilde erişimidir.

Sosyal adalet çalışmalarının amacı, ırk, etnik köken, kültür, cinsel yönelim, cinsiyet, din, sosyoekonomik düzey, engel durumu, yaş ve diğer belirleyici özelliklerine bakılmaksızın tüm bireylerin eşit şartlarda olmasını sağlamak için adil olmayan muameleyi, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmaktır (Chung & Bemak, 2012). Psikolojik danışmada, terapötik ilişki içinde sosyal adaletin önemini vurgulayan birçok araştırmacı mevcuttur. Sue ve ark. (2007) farklı ırklara mensup bireylerin karşılaşmalarının neredeyse tümünde çatışma oluşma ihtimali olduğunu belirtirler. Araştırmalarında, beyaz psikolojik danışman ile farklı renklerden olan danışanlar arasında terapötik ittifakın oluşumunda sorunlar ortaya çıktığı görülmüştür. D'Andrea ve Daniels (1999) beyaz ırkçılık ile ilgili olarak yaptıkları araştırmalarını, farklı sosyal çevrelerden ve yerleşim yerlerinden gelen 1.200'den fazla beyaz insan ile yürütmüşler ve araştırmanın sonucunda, beyazların etkili ve şiddetli bir şekilde tepki verme davranışlarını karakterize eden psikolojik eğilimleri olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, ırkçılığın, renkli bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini inceleyen araştırmalar da mevcuttur (Carter, 2007; Helms & Cook, 1999). Apfelbaum (1999) ise çalışmasında, psikolojinin toplumsal eşitsizliği 'toplumsal cinsiyet farklılıkları' olarak söz ederek maskelediğinden söz etmiştir. Apfelbaum, erkek ve kadınların sosyal kategorilere ayrılmasına meydan okumaktadır. Cinsiyetler arasındaki biyolojik veya psikolojik farklılıklar konusunda yapılan ayrımları reddeder ve psikoloji içinde cinsiyeti evrenselleştirmek ve doğallaştırmanın önemini vurgulamaktadır. Bir başka araştırmada ise Lewis ve ark. (1998) dünyanın her yerinde farklı dil, din, ırk ve cinsel yönelimi olan bireylere, kadınlar ve çocuklar gibi daha incinebilir olan gruplara yönelik bir baskı olduğunu ifade etmiştir.

Çokkültürlülük bağlamında ele alınan temel boyutlarından bir diğeri ise cinsel tutumdur. Cinsellik fiziksel, ruhsal ve toplumsal iyilik halinin önemli bir parçasıdır (Gendel & Bonner, 1992). Cinsellikle yakından ilişkili bir kavram olan cinsel yönelim ise biyolojik cinsiyet, cinsel kimlik veya toplumsal cinsiyet kavramlarından farklı bir şekilde bireyin erkek, kadın ya da her iki cinsiyete yönelik cinsel ilgisini belirtmektedir (Hyde & DeLamater, 2006). Bu duruma paralel olarak cinsel yönelimin sadece bir kişilik özelliği olmadığı aynı zamanda onun çevresiyle kurduğu etkileşimini de etkilediği

söylenbilir (Amerikan Psikiyatristler Derneği, 2013). 1970'li yıllara gelindiğinde Amerikan Psikiyatristler Derneği, eşcinselliği mental hastalıklar sınıflandırmasından çıkararak eşcinselliğin bir hastalık, zihinsel bozukluk ya da duygusal problem olmadığını açıklamıştır (Amerikan Psikiyatristler Derneği, 2013). APA'ya göre (2012) cinsel yönelim üç kategori halinde ele alınmaktadır. Bunlar; kendi cinsiyetinden bireylere çekim duyulması durumunu anlatan "eşcinsellik", diğer cinsiyetten bireylere çekim duyulması durumunu anlatan "heteroseksüellik" ve her iki cinsiyetten bireylere çekim duyulması durumunu anlatan "biseksüellik" tir. APA eşcinselliği, "kişinin kendi cinsinden bir bireye karşı, sürekli, duygusal, romantik, cinsel ya da sevgiye dayalı ilgi duyduğu bir cinsel yönelim" olarak tanımlamaktadır (Sherblom & Bahr, 2008).

Literatürde eşcinsel bireylere yönelik tutumların çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği araştırmalar mevcuttur. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, erkeklerin kadınlara göre eşcinsel bireylere yönelik daha negatif tutuma sahip olduğu görülmektedir (Ben-Ari, 1998; Berkman & Zinberg 1997; D'Augelli & Rose, 1990; Herek, 1988; Johnson ve ark., 1997; Van de Ven, 1994; Whitley & Kite, 1995). Kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet açısından fark olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar mevcuttur (Price & Telljohan, 1991). Okul psikolojik danışmanları ile yapılan çalışmalarda, okul psikolojik danışmanlarının tutumunun genel olarak olumlu olduğu, yaşa, çalışılan bölgeye, eğitim seviyesine, etnisiteye göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Bowers ve ark., 2015; Choi ve ark., 2005; Satcher & Schumacker, 2009; Savage ve ark., 2004; Rainey & Trusty, 2007).

Lisans ve lisansüstü psikolojik danışman eğitiminin en önemli hedeflerinden biri psikolojik danışman adaylarını çeşitli yeterliklerle donatmaktır. Sosyal adalet, çok kültürlülük, cinsel tutum gibi konularda farkındalık sahibi olma ve bu konularda yeterlik alanlarını geliştirme ve güçlendirme psikolojik danışman eğitiminin öncelikli alanlarındadır. Psikolojik danışmanların, çalışma alanlarının çoğunlukla okullar olması dolayısıyla çalıştıkları kitlenin de öğrenciler olması ve öğrencilerin cinsiyet, yaş, gelişim dönemleri, okul türü, sosyo-ekonomik düzey, yerleşim yeri, aile vb. diğer özellikler bakımından çeşitlilik göstermesi psikolojik danışman yeterliklerinin/tutumlarının gerekliliğini ve önemini göstermektedir. Psikolojik danışmanların farklı bireysel ve kültürel özelliklere sahip bireyler ile çalışırken sağlıklı bir terapötik iletişim kurabilmeleri ve psikolojik danışma sürecini sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütebilmeleri oldukça önemlidir. Bireysel ve sosyal-kültürel özellikleri farklı olan bireyler ile çalışırken psikolojik danışmanların ihtiyacı olan yeterlikler/tutumlar arasında sosyal adalet, çok kültürlülük ve cinsel tutum yeterlikleri/tutumları öne çıkan başlıklardır. Dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına cevap verebilmek (sosyal adalet), farklı okulların kültürel ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde çalışabilmek (çok-kültürlülük) ve farklı cinsel kimliklerle çalışabilme yeterliklerine sahip olabilmek psikolojik danışmanların kazanması gereken profesyonel yeterlikler ve tutumlardır. Bütün bunlar göz önüne alındığında, ülkemizde psikolojik danışman adaylarında ve psikolojik danışmanlarda sosyal adalet, çok kültürlülük, cinsel tutum yeterliklerini/tutumları ile ilgili araştırma yapılmasının önemi ve gereği dikkati çekmiştir. Psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki çalışmaların ağırlıklı olarak aday psikolojik danışmanlarla olması bir sınırlılık olarak görülebilir. Diğer yandan, bu çalışmada psikolojik danışman adayları ve okul psikolojik danışmanlarının birlikte incelenmesi örneklem açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ülkemizdeki alanyazında bu konuda herhangi bir araştırma olmadığı da göz önüne alınarak, alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurması amacıyla araştırma tasarlanmıştır. Bu

araştırmanın amacı, psikolojik danışman adaylarının ve okul psikolojik danışmanların, sosyal adalet, çok kültürlülük, cinsel tutum yeterliklerini/tutumlarını karşılaştırmaktır. Bu doğrultuda, aşağıdaki şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul psikolojik danışmanları ve psikolojik danışman adaylarının çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları ne düzeydedir?
2. Okul psikolojik danışmanları ile psikolojik danışman adaylarının çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Okul psikolojik danışmanlarının cinsiyete göre çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
4. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyete göre çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma okul psikolojik danışmanları ile psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumlarını kesitsel araştırma modeline uygun bir şekilde inceleyen betimsel nicel bir çalışmadır. Verilerin analizi nicel istatistiksel teknikler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 108 okul psikolojik danışmanı ile Bayburt, Hacettepe ve Uşak Üniversitesi öğrencisi olan 292 psikolojik danışman adayı oluşturmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının olduğu grupta 81 kadın (%78,6) ve 22 erkek (%21,4) yer almaktadır (Ort = 27,42, SS = 6,69). Psikolojik danışman adaylarının ise 198'i kadın (%67,8) ve 94'ü erkek (%32,2)'tir (Ort = 22,37, SS = 0,90). Kayıp verilerin analizi ve uç değerlerin atılmasından sonra çalışma grubu 395 kişiye düşmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği, Sosyal Adalet Ölçeği, Eşcinsellik Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'ndan veri toplama aracı olarak yararlanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formunda yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyoekonomik düzeyin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği

Psikolojik danışman adaylarının ve okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla Özer ve İlhan (2014) tarafından geliştirilen Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte toplamda 26 madde ve beceri ("Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel olmayan ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim"), farkındalık ("Bir psikolojik danışman olarak, danışanlarımın kendi kültürüme yakın bireyler olmasını tercih ederim") ve bilgi ("Farklı kültüre mensup danışanlarımın mensup oldukları kültürler hakkında bilgi sahibiyim") olmak üzere üç boyut yer almaktadır. Ölçek 1 = "beni hiç tanımlamıyor" ve 5 = "beni tamamen tanımlıyor" olmak üzere 5'li likert olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 26 ile 130 arasında değişmektedir. Ölçekten alınacak yüksek puanlar algılanan çok kültürlü psikoloji danışma yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğunu, alınan düşük puanlar ise

algılanan çok kültürlü psikoloji danışma yeterliklerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplamı için 0,88 ve beceri alt boyutu için 0,88, farkındalık alt boyutu 0,88 ve bilgi alt boyutu için 0,84 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,83 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Adalet Ölçeği

Psikolojik danışman adaylarının ve okul psikolojik danışmanlarının sosyal adalet düzeylerini ölçmek amacıyla Torres-Harding ve ark. (2012) tarafından geliştirilen Sosyal Adalet Ölçeği kullanılmıştır. Sosyal Adalet Ölçeği toplamda 24 madde ve dört faktörden meydana gelmiştir. Sosyal adaletle yönelik tutum faktöründe 11 madde ("Birey ve grupların hedeflerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmanın önemli olduğuna inanırım"), algılanan davranışsal kontrol faktöründe 5 madde ("Birey ve grupları güçlendirici çalışmalar yapabilirim"), öznel normlar ("Çevremdeki insanlar, sosyal adaleti geliştirme çabalarının destekleyicisidirler") ve davranışı sergileme eğilimi ("Gelecekte, sosyal adaleti destekleyici etkinliklerle uğraşmak isterim") faktörlerinde 4'er madde yer almaktadır. Ölçek 1 = "kesinlikle katılmıyorum" ve 7 = "tamamen katılmıyorum" olmak üzere 7'li likert olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları 0,82 ile 0,95 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Cırık (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları toplam ölçekte 0,92, alt boyutlar için 0,84 ile 0,92 değerleri arasında hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır.

Eşcinsellik Tutum Ölçeği

Psikolojik danışman adaylarının ve okul psikolojik danışmanlarının eşcinsellik tutumlarını ölçmek amacıyla Doğan ve ark. (2008) tarafından geliştirilen Eşcinsellik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeği geliştirmedeki amaç hem eşcinselliğe yönelik farkındalık ve tutumları ölçmek hem de klinik değerlendirmelerde bulunmak olarak belirlenmiştir. Geliştirilen ölçekte toplamda 56 madde yer almakta ve ölçek tek boyutlu olarak değerlendirilmektedir. Ölçekte yer alan maddelere ilişkin örnekler şu şekildedir; "bir davette bir eşcinselle sohbet etmekten rahatsız olmam", "eşcinsellik doğal değildir", "eşcinseller rastgele cinsel ilişki kurarlar". Ölçek 1 = "kesinlikle katılmıyorum" ve 5 = "tamamen katılmıyorum" olmak üzere 5'li likert olarak puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan maddelerden 31 tanesi eşcinselliğe dair olumsuz tutumları ölçmekte ve pozitif olarak puanlanırken, kalan 25 madde ise tersten puanlanmaktadır. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,54 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Araştırmanın planlanması aşamasından raporlaştırma aşamasına kadar araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir. Bu çalışmanın verileri 2018-2019 bahar yarıyılında ilgili üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik programlarında öğrenim gören öğrencilerden elde edilmiştir. Araştırmaya katılım sağlamak isteyen psikolojik danışmanlar ise buldukları kurumların rehberlik servislerinde ölçekleri doldurmuşlardır. Ölçek formlarının doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Araştırmada kullanılan ölçeklerin kullanım izinleri ve ilgili aday psikolojik danışmanların bulunduğu üniversitelerden veri toplama izinleri alındıktan sonra çalışmanın grubunu oluşturan bireylere araştırmanın amacı açıklanmış ve gönüllü katılım sağlamak isteyen kişilere çoğaltılan ölçek formları dağıtılmıştır. Ayrıca araştırma için Uşak Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Ara-

tırma ve Yayın Etiği kurulunun 11/06/2020 tarihli 2020-79 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına yönelik güvenilirlik düzeyleri de hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma grubundan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkileri incelemek için korelasyon analizi, bağımsız gruplar t-testi ve çok değişkenli varyans analizinden (Tek-Yönlü MANOVA) yararlanılmıştır. Bağımsız gruplar t-testinin yapılabilmesi için normallik varsayımı karşılanmıştır. Tek Yönlü MANOVA yapılabilmesi için normallik, doğrusallık ve varyansların eşitliği varsayımları çokkültürlülük ve sosyal adalet değişkenleri için incelenmiştir. Öncelikli olarak, çok değişkenli normallik varsayımının sağlanması için tek değişkenli normallik varsayımları (histogram, basıklık ve çarpıklık katsayıları) incelenmiştir. Sonrasında, uç değerlerin belirlenebilmesi için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve değişkenlerde uç değer gözlenmemiştir. Bu durumda çok değişkenli normallik varsayımı sağlanmıştır. İkinci, değişkenler arası doğrusallık varsayımının sağlanabilmesi için saçılım grafiği ve korelasyon katsayıları incelenmiştir. Son olarak, varyansların homojenliği ve kovaryans matrislerinin eşitliği varsayımı tek yönlü MANOVA ile beraber incelenmiştir. Levene testi sonuçları varyansların eşit olduğu varsayımının sağlandığını göstermiştir ($p > ,05$). Çokkültürlülük ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) varsayımları karşılanırken, sosyal adalet ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin kovaryans matrislerinin eşitliği (Box's M test) ve varyansların homojenliği varsayımları karşılanmadığından çok değişkenli varyans analizi yapılamamıştır. Çalışmalarda aynı bağımlı değişken üzerinde çoklu analizler yapılırken Tip I hatasının olma olasılığının artacağı, böylece anlamlı bir sonuç elde etme şansının artacağı bilinmektedir. Tip I hatasının olma olasılığını azaltmak veya bunu düzeltmek için Bonferroni düzeltmesi gerçekleştirilir. Bonferroni düzeltmesinde alfaların karşılaştırma sayısına bölünmesi ile hata oranlarının kontrol edilmesi sağlanmaktadır (Perneger, 1998). Mevcut çalışmada alfanın üçe bölünmesiyle Bonferroni düzeltmesi yapılmış ve sonuç olarak yeni önem düzeyi ($\alpha = 0,017$) göz önüne alınarak Tip I hatasının olma olasılığı azaltılmaya çalışılmıştır. Bunlara ek olarak çalışmada etki büyüklüğünün hesaplanması aşamasında Kilmen (2015) tarafından belirlenen kesme noktaları dikkate alınmıştır (0,01 = düşük etki, 0,06 = orta etki, 0,138 = büyük etki).

Bulgular

Çalışma grubunun her bir ölçekten aldıkları toplam puanlara ilişkin betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, yüzdelik, basıklık ve çarpıklık katsayıları, korelasyon katsayıları) Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.
Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3
Çokkültürlülük	-		
Sosyal adalet	0,23**	-	
Eşcinsellik tutumları	0,07	0,19**	-
Ortalama	78,49	137,39	163,83
Standart sapma	10,85	20,01	13,72
Çarpıklık	-0,48	-1,25	-0,63
Basıklık	0,82	2,49	0,71

**p < ,01

Tablo 1'de bulunan betimsel istatistikler incelendiğinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ortalama puanları ve sosyal adalet puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Çokkültürlü psikolojik

danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları ölçeklerinin toplam puanlarına ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayılarının değişkenlerin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir. Ayrıca, üç değişkene ilişkin histogram dağılımları normal dağılımın sağlandığını göstermiştir. Değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde ise çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile sosyal adalet tutumları arasında pozitif yönlü düşük bir ilişki ($r = 0,23, p < ,01$), çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile eşcinsellik tutumları ($r = 0,07, p > ,05$) arasında marjinal bir ilişki, sosyal adalet ile eşcinsellik tutumları arasında pozitif yönlü çok düşük düzeyde bir ilişki olduğu ($r = 0,19, p < ,01$) görülmektedir. Psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeylerinin cinsiyete göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.
Çokkültürlülük, Sosyal Adalet ve Eşcinsellik Tutumlarının Cinsiyete Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	PD aday				Okul PD			
	Kadın (N = 198)		Erkek (N = 94)		Kadın (N = 22)		Erkek (N = 88)	
	Ort	SS	Ort	SS	Ort	SS	Ort	SS
Çok kültürlülük	77,12	10,51	81,69	11,00	76,90	11,21	83,04	7,95
Sosyal adalet	137,60	19,70	134,15	22,28	140,40	17,92	138,34	19,11
Eşcinsellik tutum	164,53	12,42	162,53	15,07	162,57	15,84	167,70	9,52

Ort = Ortalama; SS = Standart Sapma; PD = Psikolojik Danışman

Psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplar t-testleri uygulanmıştır. Bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.
Okul Psikolojik Danışmanları ile Psikolojik Danışman Adaylarının Çok Kültürlülük, Sosyal Adalet ve Eşcinsellik Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Değişkenler	t	Sd	p
Çok kültürlülük	0,301	393	,761
Sosyal adalet	-1,518	393	,132
Eşcinsellik tutumları	0,141	393	,891

Sd = Serbestlik Derecesi

Tablo 3'teki bağımsız gruplar t-testi sonuçları incelendiğinde psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri [$t(393) = 0,301, p = ,76 > ,05$], sosyal adalet [$t(393) = -1,518, p = ,13 > ,05$] ve eşcinsellik tutum düzeyleri [$t(393) = 0,141, p = ,89 > ,05$] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alt boyutları (bilgi, farkındalık ve beceri) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA uygulanmıştır. Tek yönlü MANOVA testine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.
Okul Psikolojik Okul Psikolojik Danışmanları ile Psikolojik Danışman Adaylarının Bilgi, Farkındalık ve Beceri Puanlarına İlişkin MANOVA Sonuçları

Boyutlar	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Bilgi	33,260	1	33,260	1,697	,193	0,004
Farkındalık	44,860	1	44,860	1,327	,250	0,003
Beceri	84,591	1	84,591	2,037	,154	0,005

Sd = Serbestlik Derecesi

Yapılan analizler sonucunda Kovaryans matris değerleri anlamlı düzeyde bulunmamıştır (Box M Test = 1,956, $p = ,068$). Tablo 4'teki sonuçlara göre psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur [Wilks' $\lambda = 0,967, F(3, 391) = 4,482, p < ,05; \eta^2 = 0,033$]. Psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri incelendiğinde ise bilgi ($F(1, 393) = 1,697, p > ,017$), farkındalık ($F(1, 393) = 1,327, p > ,017$) ve beceri ($F(1, 393) = 2,037, p > ,017$) alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alt boyutları (bilgi, farkındalık ve beceri) arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA uygulanmıştır. Tek yönlü MANOVA testine ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.
Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyete Göre Bilgi, Farkındalık ve Beceri Puanlarına İlişkin MANOVA Sonuçları

Boyutlar	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Bilgi	18.933	1	18.933	0,953	,330	0,003
Farkındalık	999.942	1	999.942	28.887	,000***	0,091
Beceri	0,208	1	0,208	0,005	,940	0,000

***p < ,001. Sd = Serbestlik Derecesi

Yapılan analizler sonucunda Kovaryans matris değerleri anlamlı düzeyde bulunmamıştır (Box M Test = 0,61, $p = ,722$). Tablo 5'teki sonuçlara göre psikolojik danışman adaylarının cinsiyete göre çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur [Wilks' $\lambda = 0,896, F(3, 288) = 11,117, p < ,001; \eta^2 = 0,104$]. Tablo 4'teki sonuçlara göre psikolojik danışman adaylarının çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri cinsiyete göre incelendiğinde farkındalık ($F(1, 290) = 28,887, p < ,017; \eta^2 = 0,091$) alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunurken, bilgi ($F(1, 290) = 0,953, p > ,017; \eta^2 = 0,003$) ve beceri ($F(1, 290) = 0,005, p > ,017; \eta^2 = 0,000$), alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Psikolojik danışman adaylarının farkındalık alt boyutuna ilişkin ortalama puanları incelendiğinde erkeklerin puan ortalamalarının (Ort = 21,90) kadınların puan ortalamalarına (Ort = 17,93) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Eta kare değeri orta düzeyde yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\eta^2 = 0,091$). Diğer bir ifadeyle, farkındalık alt boyutundaki varyansın %9'u cinsiyet tarafından açıklanmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeyleri arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına ilişkin sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.
Psikolojik Danışman Adaylarının Sosyal Adalet ve Eşcinsellik Tutum Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar T-testi Sonuçları

Değişkenler	t	Sd	p
Sosyal Adalet	1.276	290	,201
Eşcinsellik Tutum	1.198	290	,232

Sd = Serbestlik Derecesi

Tablo 6'daki bağımsız gruplar t-testi sonuçları incelendiğinde, psikolojik danışman adaylarının sosyal adalet [$t(290) = 1,276, p = ,76 > ,05$] ve eşcinsellik tutum [$t(290) = 1,198, p = ,23 > ,05$] düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Psikolojik danışman adaylarından erkeklerin sosyal adalet puan ortalama puanları (Ort = 134,15) kadınlara göre (Ort = 137,6) daha düşük olmasına

rağmen istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Benzer şekilde eşcinsellik tutum puanlarındaki farklılık da istatistiksel önem düzeyine ulaşamamıştır. Okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alt boyutları (bilgi, farkındalık ve beceri) arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA uygulanmıştır. Tek yönlü MANOVA testine ilişkin bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7.
Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsiyete Göre Bilgi, Farkındalık ve Beceri Puanlarına İlişkin MANOVA Sonuçları

Boyutlar	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Bilgi	135.522	1	135.522	7,661	,007**	0,071
Farkındalık	16.497	1	16.497	0,748	,389	0,007
Beceri	97.111	1	97.111	2,474	,119	0,024

**p < .01. Sd = Serbestlik Derecesi

Yapılan analizler sonucunda Kovaryans matris değerleri anlamlı düzeyde bulunmamıştır (Box M Test = 1,074, $p = ,376$). Tablo 7'deki sonuçlara göre okul psikolojik danışmanlarının cinsiyete göre çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur [Wilks' $\lambda = 0,919$, $F(3, 99) = 2,922$, $p < ,05$; $\eta^2 = 0,081$]. Okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri cinsiyete göre incelendiğinde bilgi ($F(1, 101) = 7,661$, $p < ,017$; $\eta^2 = 0,071$) alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulurken, farkındalık ($F(1, 101) = 0,748$, $p > ,017$; $\eta^2 = 0,007$) ve beceri ($F(1, 101) = 2,474$, $p > ,017$; $\eta^2 = 0,024$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Okul psikolojik danışmanlarının bilgi alt boyutuna ilişkin ortalama puanları incelendiğinde erkeklerin puan ortalamaları (Ort = 19,21) kadınların puan ortalamalarına (Ort = 18,23) göre daha yüksektir. Eta kare değeri orta düzeyde yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\eta^2 = 0,071$). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin varyansın %7'si cinsiyet tarafından açıklanmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeyleri arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına ilişkin sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.
Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsiyete Göre Sosyal Adalet ve Eşcinsellik Tutum Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar T-testi Sonuçları

Değişkenler	t	Sd	p
Sosyal Adalet	0,47	101	,642
Eşcinsellik Tutum	-1,904	101	,063

Sd = Serbestlik Derecesi

Tablo 8'deki bağımsız gruplar t-testi sonuçları incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarını sosyal adalet [$t(101) = 0,47$, $p = ,64 > ,05$] ve eşcinsellik tutum [$t(101) = -1,904$, $p = ,06 > ,05$] düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Okul psikolojik danışmanlarının cinsiyete ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, kadınların ortalama puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu ancak bu farkın istatistiksel önem düzeyine ulaşmadığı görülmektedir. Öte yandan, erkeklerin eşcinsellik tutum ortalama puanları (Ort = 167,7) kadınlara (Ort = 162,57) göre daha yüksek bulunmuş ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tartışma

Bu çalışmada çokkültürlülük yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları ile ilgili araştırma literatürünün sonuçları farklı bir

kültürde test edilmiştir. Psikolojik danışman adayları ile psikolojik danışmanların çokkültürlülük, sosyal adalet ve eşcinsellik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışmanların çokkültürlülük ölçeği alt düzeyleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Psikolojik danışman adayları arasında yapılan karşılaştırmada farkındalık boyutunda erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunurken, psikolojik danışmanlar arasındaki karşılaştırmada bilgi boyutunda erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Psikolojik danışman adayları ve okul psikolojik danışmanlarının sosyal adalet ve eşcinsellik tutumları cinsiyete göre incelenmiş ancak her grup için anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırma sonucuna göre psikolojik danışman adayları ile psikolojik danışmanların çok-kültürlülük yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Psikolojik danışmanlar ile psikolojik danışman adaylarının çokkültürlülük yeterlikleri arasında farklılığın olmaması lisans sonrasında psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerinin değişmediği anlamına gelmektedir. Psikolojik danışmanların yaş ve çalışma deneyimi gibi özelliklerin çokkültürlülük yeterliklerinde farklılık oluşturması beklenebilir ancak alanyazında farklı araştırma sonuçları mevcuttur. Bazı araştırmalar yaş ve çalışma deneyiminin psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerini geliştirdiğini gösterirken (Pope-Davis ve ark., 1994), bazı araştırmalar ise yaş ve çalışma deneyiminin çokkültürlülük üzerinde etkisi olmadığını göstermiştir (Guzman ve ark., 2013). Psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerini geliştirebilmeleri için çokkültürlülük üzerine eğitim (Chao ve ark., 2011), lisansüstü eğitim (Barden & Greene, 2015; Barden ve ark., 2017), süpervizyon (Barden & Greene, 2015) gibi mesleki eğitim ve uygulamalara katılmaları gerekmektedir. Psikolojik danışmanların ve psikolojik danışman adaylarının aynı lisans eğitiminden geçmiş olmaları, psikolojik danışmanların çokkültürlü eğitim, lisansüstü eğitim, süpervizyon, klinik uygulama, vb. profesyonel gelişimi destekleyen eğitim ve uygulamalara katılmamaları bu durumun nedenleri olarak gösterilebilir. Benzer bir sonuç psikologlar ve psikoloji öğrencileri arasında da gözlenmiştir; psikologlar terapi esnasında ne yapılması gerektiğini bilirken, gerçek bir durumda ne yapacakları her iki grup için tutarsız sonuçlar doğurmuştur (Sehgal ve ark., 2011). Diğer bir ifadeyle, psikologların ve öğrencilerin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri açısından bir farklılık gözlenmemiştir.

Araştırma sonucuna göre, psikolojik danışman adayları ile psikolojik danışmanların sosyal adalet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal adalet, son yıllarda psikolojik danışma mesleğinin önemli mesleki yeterlikleri arasında gösterilmektedir. Manis (2008) araştırmasında, psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ve sosyal adalet yeterlikleri arasında anlamlı bir korelasyon olduğunu saptamıştır. Literatüre göre, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini artırmaya yönelik olan psikolojik danışma programları aynı zamanda sosyal adalet yeterliklerini de artırmaktadır. Alanda yapılan araştırmalar, çok kültürlü konularda eğitime sahip danışman adaylarının çok kültürlü yetkin danışmanlar olarak hareket etmeye daha hazır olduklarını destekler bulgulara sahiptir (Byars-Winston ve ark., 2005; Castillo ve ark., 2007; Enns & Forrest, 2005; Hays ve ark., 2007; Smith ve ark., 2006). Bu açıdan bakıldığında, araştırmadan elde edilen bulgunun literatürdeki bilgiler ile örtüştüğü söylenebilir. Psikolojik danışma alanında eğitim almakta olan psikolojik danışman adayları alanda çalışan psikolojik danışmanlar ile sosyal adalet düzeyleri açısından benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucuna göre, psikolojik danışman adayları ile psikolojik danışmanların eşcinsellik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Okul psikolojik danışmanları ile yapılan çalışmalarda, okul danışmanlarının eşcinselliğe ilişkin tutumunun genel olarak olumlu olduğu, yaşa, çalışılan bölgeye, eğitim seviyesine (Bowers ve ark., 2015; Choi ve ark., 2005; Rainey & Trusty, 2007; Satcher & Schumacher, 2009; Savage ve ark., 2004) anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, alanda yapılan araştırmalara göre çok kültürlü konularda eğitim alan psikolojik danışman adaylarının çok kültürlü yetkin danışmanlar olarak hareket etmeye daha hazır oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Castillo ve ark., 2007; Enns & Forrest, 2005; Hays ve ark., 2007; Smith ve ark., 2006; Byars-Winston ve ark., 2005). Eşcinselliğe yönelik tutumlar da çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri kapsamında yer alan alanlardan biridir. Bu bakımdan, araştırmamızın sonucunda psikolojik danışman adayları ile psikolojik danışmanların eşcinsellik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu literatürü destekleyen bir bulgudur.

Araştırma sonucuna göre çokkültürlülük yeterlikleri cinsiyete göre incelendiğinde erkek psikolojik danışman adaylarının çokkültürlü psikolojik danışma farkındalık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunurken, erkek okul psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma bilgi düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Psikolojik danışman adayları arasında bilgi ve beceri, okul psikolojik danışmanlarının farkındalık ve beceri yeterliklerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerine ilişkin bulgular alanyazındaki araştırma bulguları ile örtüşmemektedir. Cinsiyetin hem çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini etkileyen (Chao & Nath, 2011; Middleton ve ark., 2011) hem de cinsiyetin etkisiz olmadığını destekleyen araştırmalar (Barden & Greene, 2015) alanyazında mevcuttur ancak cinsiyetler arası farklılık genelde kadınlar lehine olmuştur. Alanyazındaki sonuçların aksine bu çalışmada erkeklerin çokkültürlülük farkındalık ve bilgi yeterlikleri farklılık göstermiştir. Bu bulgu her ne kadar alanyazındaki bulgulardan farklı olsa da lisans düzeyinde farkındalık boyutunda, mesleki yaşamda bilgi boyutunda farklılığın olması tutarlılığın olduğunu göstermektedir. Benzer bir eğilim etnik kökeni farklı olan psikolojik danışmanlar için de geçerlidir. Farklı etnik kökenden gelen terapistler beyaz Amerikalı terapistlere göre çokkültürlülük yeterlikleri daha yüksekken (Berger ve ark., 2014) eğitimle beraber aradaki farkın kapandığı görülmüştür (Chao ve ark., 2011). Psikolojik danışmanlar arasında farkındalık alt boyutunda farklılık olması eğitimle ilişkilendirilebilir. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri araştırmalarındaki kontrol değişkenlerinin (sosyal istenirlik, eğitim, çalışma deneyimi, vb.) kullanılmaması cinsiyetler arası farklılığın nedeni olabilir. Hem psikolojik danışmanların hem de okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlülük yeterliklerini etkileyen faktörlerin bilinmemesi bu sonucu tartışmaya açık hale getirmektedir. Ayrıca, her iki grupta da cinsiyetler arasında beceri boyutunda farklılığın olmaması farkındalık ve bilgi boyutlarında farkın olması verilen cevapların yanlı olmasından da kaynaklı olabilir. Benzer bir sonuç psikolog ve psikoloji öğrencileriyle yapılan çalışmada da ortaya çıkmıştır; psikologlar terapi esnasında yapılması gerekenleri bilirken olası gerçek bir durumun karşısında her iki grubun cevapları benzerlik göstermiştir (Sehgal ve ark., 2011).

Araştırma sonucuna göre, hem psikolojik danışman adaylarının hem de psikolojik danışmanların cinsiyetlerine göre eşcinsellik tutum düzeyleri ve sosyal adalet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen nitelikte elde edilen sonucu göre de kadınlar ve erkekler arasında

cinsiyet açısından fark bulunmamıştır (Price & Telljohan, 1991). Ayrıca okul psikolojik danışmanları ile yapılan çalışmalarda okul psikolojik danışmanlarının tutumunun genel olarak olumlu olduğu, yaşa, çalışılan bölgeye, eğitim seviyesine, etnisiteye göre anlamlı farklılık göstermediği elde edilen sonuçlar arasındadır (Bowers ve ark., 2015; Choi ve ark., 2005; Satcher & Schumacher, 2009; Savage ve ark., 2004; Rainey & Trusty, 2007). Bu sonuçların yanı sıra yapılan diğer çalışma sonuçları incelendiğinde ise erkeklerin kadınlara göre eşcinsel bireylere yönelik daha negatif tutuma sahip olduğu da tespit edilmiştir (Ben-Ari, 1998; Berkman & Zinberg 1997; D'Augelli & Rose, 1990; Herek, 1988; Johnson ve ark., 1997; Van de Ven, 1994; Whitley & Kite, 1995). Alanyazın incelendiğinde sosyal adalet çalışmalarının amacının ırk, etnik köken, kültür, cinsel yönelim, cinsiyet, din, sosyoekonomik düzey, engel durumu, yaş ve diğer belirleyici özelliklerine bakılmaksızın tüm bireylerin eşit şartlarda olmasını sağlamak için adil olmayan muameleyi, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmak olduğu görülmektedir (Chung & Bemak, 2012). Bir başka araştırmada ise Lewis ve ark. (1998) dünyanın her yerinde farklı dil, din, ırk ve cinsel yönelimi olan bireylere yönelik bir baskı olduğundan söz etmektedir. Psikolojik danışmanların farklı bireysel ve kültürel özelliklere sahip bireyler ile çalışırken sağlıklı bir terapötik iletişim kurabilmeleri ve psikolojik danışma sürecini sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütebilmeleri oldukça önemlidir. Alanyazın incelendiğinde de farklı cinsel yönelimlere sahip danışmanlarla çalışabilme yeterliğinin Amerikan Psikolojik Danışma Birliği'nin psikolojik danışman eğitiminde önerdiği başlıklardan biri olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda psikolojik danışma ve rehberlik lisans eğitimlerinin hem okul psikolojik danışmanları hem de aday psikolojik danışmanlarının cinsiyetleri açısından farklı cinsel kimliklerle çalışabilme yeterliklerini farklılaştırmadığı söylenebilir. Bir diğer ifade ile psikolojik danışma ve rehberlik alanının koşulsuz kabul, saygı gibi temel ilkelerinin hem aday psikolojik danışmanların kadın ve erkekleri hem de okul psikolojik danışmanların kadın ve erkekleri tarafından benimsendiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, sosyal adalet ve eşcinsellik tutumlarının incelendiği bu çalışmadaki sınırlılıklar şöyle açıklanabilir. İlk olarak, uygulanan ölçme araçlarının öz-bildirime dayalı olması ve katılımcıların sosyal istenirlik/sosyal kabul eğiliminin kontrol altına alınmaması temel bir sınırlılıktır. Psikolojik danışmanların çokkültürlülük yeterliklerinin incelendiği çalışmalarda sosyal istenirlik, eğitim, çalışma deneyimi gibi değişkenlerin kontrol altına alınması gerektiği önerilmektedir. Ayrıca, psikolojik danışman adayları ile okul psikolojik danışmanlarının karşılaştırılmasında okul psikolojik danışmanlarının çalışma deneyimi, eğitim alma, vb. değişkenlerin kontrol değişkeni olarak kullanılması faydalı olabilir. Bunun yanı sıra, psikolojik danışman adaylarının eğitim aldıkları üniversitede çokkültürlü psikolojik danışma alanında bir seçmeli ders alıp almama durumları da kontrol değişkeni olarak araştırmada kullanılabilir. Dolayısıyla, gelecek çalışmalarda kontrol değişkenlerinin kullanılması bir öneri olarak sunulabilir. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı ise kullanılan ölçme araçlarının psikolojik danışmanların hedef davranışlarını ne düzeyde ölçebildiği ile ilgilidir. Eşcinsellik Tutum Ölçeği'nin madde sayısının fazla ve tek boyutlu olması, güvenirliliğin düşük olması sonuçları olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Bu sebeple, gelecek araştırmalarda psikolojik danışmanların farklı cinsel yönelimdeki danışmanlarla çalışma yeterlikleri ve becerilerini ölçmeye yönelik daha işlevsel bir ölçme aracı kullanılmasında yarar vardır. Son olarak, psikolojik danışman

adayları ile okul psikolojik danışmanlarının karşılaştırıldığı bu çalışma farklı örneklerde tekrarlanarak psikolojik danışman yeterlikleri üzerine yapılan çalışmaların kapsamı genişletilebilir. Çokkültürlü psikolojik danışma, sosyal adalet ve eşcinsellik ders ya da eğitim almış psikolojik danışmanlar, farklı danışan gruplarıyla çalışan psikolojik danışmanlar, akademisyenler, farklı kültürlerden gelen psikolojik danışmanlar ve psikolojik danışma ve rehberlik alt alanlarında uzmanlaşmış psikolojik danışmanlarla yapılacak çalışmalar araştırma literatürüne katkı sağlayabilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Uşak Üniversitesi'nden (Tarih: 11 Haziran 2020, Sayı: 2020-79) alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – C.K.; Tasarım – C.K., Z.T., F.K.; Denetleme – C.K., F.K.; Kaynaklar – C.K., Z.T., F.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – C.K., Z.T., F.K.; Analiz ve/veya Yorum – C.K.; Literatür Taraması – C.K., Z.T. F.K.; Yazıyı Yazan – C.K., Z.T., F.K.; Eleştirel İnceleme – C.K., Z.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Uşak University (Date: June 11, 2020, No: 2020-79).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – C.K.; Design – C.K., Z.T., F.K.; Supervision – C.K., F.K.; Resources – C.K., Z.T., F.K.; Data Collection and/or Processing – C.K., Z.T., F.K.; Analysis and/or Interpretation – C.K.; Literature Search – C.K., Z.T., F.K.; Writing Manuscript – C.K., Z.T., F.K.; Critical Review – C.K., Z.T.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akkaya, N., Kırmızı, F. S., & İşçi, C. (2018). Öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe ilişkin algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 308-335. [\[Crossref\]](#)
- Alanay, H., & Aydin, H. (2016). Multicultural education: The challenges and attitudes of undergraduate students in Turkey. *Education and Science*, 41(184), 169-191. [\[Crossref\]](#)
- American Psychiatric Association (2013). Position statement and discrimination against transgender and gender variant individuals. *American Journal of Psychiatry*, 37-38.
- American Psychological Association (2008). Report of the task force on the implementation of the multicultural guidelines. Retrieved April 26, 2019, from <https://www.apa.org/about/policy/multicultural-report.pdf>
- American Psychological Association (2012). Guidelines for psychological practice with lesbian, gay and bisexual clients. *American Psychologist*, 67(1), 10-42. [\[Crossref\]](#)
- Apfelbaum, E. (1999). Twenty years later. *Feminism and Psychology*, 9(3), 300-313. [\[Crossref\]](#)
- Barden, S. M., & Greene, J. H. (2015). An investigation of multicultural counseling competence and multicultural counseling self-efficacy for counselors-in-training. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 37(1), 41-53. [\[Crossref\]](#)
- Barden, S. M., Sherrell, R. S., & Matthews, J. J. (2017). A national survey on multicultural competence for professional counselors: A replicative

- on study. *Journal of Counseling and Development*, 95(2), 203-212. [\[Crossref\]](#)
- Başbay, A., & Kağnıcı, D. Y. (2011). Çokkültürlülük Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 199-212.
- Başbay, A., Kağnıcı, D. Y., & Başbay, M. (2018). Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algıları ile ahlaki olgunluk/yargı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1150-1167. [\[Crossref\]](#)
- Başbay, A., Kağnıcı, D. Y., & Sarsar, F. (2013). Eğitim fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çok kültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(3), 47-60. [\[Crossref\]](#)
- Bektaş, D. Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1, 43-59.
- Bell, L. A. (1997). Theoretical foundations for social justice education. In M. Adams, L. A. Bell, & P. Griffin (Eds.), *Teaching for diversity and social justice* (pp. 3-15). Routledge.
- Ben-Ari, A. T. (1998). An experiential attitude change: Social work students and homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 36(2), 59-71. [\[Crossref\]](#)
- Berger, L. K., Zane, N., & Hwang, W. C. (2014). Therapist ethnicity and treatment orientation differences in multicultural counseling competencies. *Asian American Journal of Psychology*, 5(1), 53-65. [\[Crossref\]](#)
- Berkman, C. S., & Zinberg, G. (1997). Homophobia and heterosexism in social workers. *Social Work*, 42(4), 319-332. [\[Crossref\]](#)
- Bidell, M. P. (2012). Examining school counseling students' multicultural and sexual orientation competencies through a cross-specialization comparison. *Journal of Counseling and Development*, 90(2), 200-207. [\[Crossref\]](#)
- Bowers, S., Lewandowski, J., Savage, T. A., & Woitaszewski, S. A. (2015). School psychologists' attitudes toward transgender students. *Journal of LGBT Youth*, 12(1), 1-18. [\[Crossref\]](#)
- Byars-Winston, A. M., Akcalı, Ö., Tao, K. W., Nepomuceno, C. A., Anctil, T. M., Acevedo, & Wilton, G. (2005). The challenges, impact, and implementation of critical multicultural pedagogies. In C. Z. Enns & A. L. Sinacore (Eds.) *Teaching and social justice: Integrating multicultural and feminist in the classroom* (pp. 125-141). American Psychological Association.
- Carter, R. T. (2007). Racism and psychological and emotional injury: Recognizing and assessing race-based traumatic stress. *Journal of Counseling Psychology*, 35(1), 13-105. [\[Crossref\]](#)
- Castillo, L. G., Brossart, D. F., Reyes, C. J., Conoley, C. W., & Phoummarath, M. J. (2007). The influence of multicultural training on perceived multicultural counseling competencies and implicit racial prejudice. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 35(4), 243-254. [\[Crossref\]](#)
- Chao, R. C. L., & Nath, S. R. (2011). The role of ethnic identity, gender roles, and multicultural training in college counselors' multicultural counseling competence: A mediation model. *Journal of College Counseling*, 14(1), 50-64. [\[Crossref\]](#)
- Chao, R. C. L., Wei, M., Good, G. E., & Flores, L. Y. (2011). Race/ethnicity, color-blind racial attitudes, and multicultural counseling competence: the moderating effects of multicultural counseling training. *Journal of Counseling Psychology*, 58(1), 72-82. [\[Crossref\]](#)
- Choi, H. S., Thul, C. A., Berenhaut, K. S., Suerken, C. K., & Norris, J. L. (2005). Survey of school psychologists' attitudes, feelings, and exposure to gay and lesbian parents and their children. *Journal of Applied School Psychology*, 22(1), 87-107. [\[Crossref\]](#)
- Chung, R. C. Y., & Bemak, F. P. (2012). *Sosyal adalet psikolojik danışmanlığı* (Çev. V. Yorgun). Mentis Yayıncılık.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Cırık, İ. (2015). Psychometric characteristics of the social justice scale's Turkish form and a structural equation modeling. *Eurasian Journal of Educational Research*, 61, 23-44. [\[Crossref\]](#)
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (Çev. T. Ergene). Mentis Yayınları.

- D'Andrea, M., & Daniels, J. (1999). Exploring the psychology of white racism through naturalistic inquiry. *Journal of Counseling and Development*, 77(1), 93-101. [\[Crossref\]](#)
- D'Augelli, A. R., & Rose, M. L. (1990). Homophobia in a university community: Attitudes and experiences of heterosexual fresh men. *Journal of College Student Development*, 31(6), 484-491.
- Doğan, S., Doğan, M., Beştepe, E., & Eker, E. (2008). Eşcinsellik Tutum Ölçeği geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 84-90.
- Enns, C. Z., & Forrest, L. M. (2005). Toward defining and integrating multicultural and feminist pedagogies. In C. Z. Enns, & A. L. Sinacore (Eds.), *Teaching and social justice: Integrating multicultural and feminist theories in the classroom* (pp. 3 - 23). American Psychological Association. [\[Crossref\]](#)
- Erdur-Baker, O. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, 3(27), 109-122.
- Gendel E. S., & Bonner E. J. (1992). Sexual disfunction, gender identity disorders and parafilias. In H. H. Goldman (Ed), *Review of general psychiatry, appleton and lange connecticut* (pp. 306-326). Prentice-Hall.
- Guzmán, M. R., Calfa, N. A., Kerne, V. V. H., & McCarthy, C. (2013). Examination of multicultural counseling competencies in school counselors. *Journal of School Counseling*, 11(7), 1-21.
- Hatunoğlu, A. (2017). Turkish school counselors and counselor educators' perceptions about multicultural counseling. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 39(1), 1-13. [\[Crossref\]](#)
- Hays, D. G., Dean, J. K., & Chang, C. Y. (2007). Addressing privilege and oppression in counselor training and practice: A qualitative analysis. *Journal of Counseling and Development*, 85(3), 317-324. [\[Crossref\]](#)
- Helms, J., & Cook, D. (1999). *Using race and culture in counseling and psychotherapy: Theory and process*. Allyn and Bacon.
- Herek, G. (1988). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25(4), 451-477. [\[Crossref\]](#)
- Hyde, J. S., & DeLamater, J. D. (2006). *Understanding human sexuality* (9th ed.). McGraw-Hill.
- Johnson, M. E., Brems, C., & Alford-Keating, P. (1997). Personality correlates of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 34 (1), 57-69. [\[Crossref\]](#)
- Kağnıcı, M. Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 222-231.
- Kağnıcı, D. Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: A qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 53-62. [\[Crossref\]](#)
- Kağnıcı, D. Y. (2015). Psikolojik danışman eğitiminde cinsel yönelim olgusunun irdelenmesi: Benim Çocuğum filmi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 83-95.
- Kararmak, O. (2008). Çok kültürlülük, kültürel duyarlılık ve psikolojik danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 115-126.
- Kilmen, S. (2015). *Eğitim Araştırmacıları için SPSS uygulamalı istatistik*. Edge Akademi.
- Lewis, J. A., Lewis, M. D., Daniels, J. A., & D'Andrea, M. J. (1998). *Community counseling: Empowerment strategies for a diverse society*. Brooks/Cole.
- Manis, A. A. (2008). *Promoting multicultural and advocacy competence in counselor trainees: Testing a critical pedagogical intervention*. (Doctoral dissertation). Retrieved from Dissertations & Theses: Full Text. (UMI 3302213).
- Matthews, J. J., Barden, S. M., & Sherrell, R. S. (2018). Examining the relationships between multicultural counseling competence, multicultural self-efficacy, and ethnic identity development of practicing counselors. *Journal of Mental Health Counseling*, 40(2), 129-141. [\[Crossref\]](#)
- Meydan, B., & Kağnıcı, D. Y. (2018). Çokkültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 2-28.
- Middleton, R. A., Ergüner-Tekinalp, B., Williams, N. F., Stadler, H. A., & Dow, J. E. (2011). Racial identity development and multicultural counseling competencies of white mental health practitioners. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 11(2), 201-218.
- Miller, D. (1999). *Principles of social justice*. Harvard University Press.
- Mindrup, R. M., Spray, B. J., & Lamberghini-West, A. (2011). White privilege and multicultural counseling competence: The influence of field of study, sex, and racial/ethnic exposure. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 20(1), 20-38. [\[Crossref\]](#)
- Mocan-Aydin, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28(2), 281-298. [\[Crossref\]](#)
- Özer, Ö., & İlhan, T. (2014). Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 10(7), 781-802. [\[Crossref\]](#)
- Perneger, T. V. (1998). What's wrong with Bonferroni adjustments. *British Medical Journal*, 316(7139), 1236-1238. [\[Crossref\]](#)
- Pope-Davis, D. B., Reynolds, A. L., Dings, J. G., & Ottavi, T. M. (1994). Multicultural competencies of doctoral interns at university counseling centers: An exploratory investigation. *Professional Psychology: Research and Practice*, 25(4), 466-470. [\[Crossref\]](#)
- Price, J. H., & Telljohan, S. K. (1991). School counselors' perceptions of adolescent homosexuals. *The Journal of School Health*, 61(10), 433-438. [\[Crossref\]](#)
- Rainey S., & Trusty, J. (2007). Attitudes of master's-level counseling students toward gay men and lesbians. *Counseling and Values*, 52(1), 12-24. [\[Crossref\]](#)
- Ratts, M. J., Singh, A. A., Nassar-McMillan, S., Butler, S. K., & McCullough, J. R. (2016). Multicultural and social justice counseling competencies: Guidelines for the counseling profession. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 44(1), 28-48. [\[Crossref\]](#)
- Satcher, J., & Schumacker, R. (2009). Predictors of modern homonegativity among professional counselors. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 3(1), 21-36. [\[Crossref\]](#)
- Savage, T. A., Prout, T., & Chard, K. (2004). School psychology and issues of sexual orientation: Attitudes, beliefs, and knowledge. *Psychology in the Schools*, 41(2), 201-210. [\[Crossref\]](#)
- Sehgal, R., Saules, K., Young, A., Grey, M. J., Gillem, A. R., Nabors, N. A., Byrd, M. R., & Jefferson, S. (2011). Practicing what we know: Multicultural counseling competence among clinical psychology trainees and experienced multicultural psychologists. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 17(1), 1-10. [\[Crossref\]](#)
- Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları-kavramlar ve örnek olaylar* (Çev. N. Voltan Acar). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sherblom, S. A., & Bahr, M. W. (2008). Homosexuality and normality: Basic knowledge and practical considerations for school consultation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 18(1), 81-100. [\[Crossref\]](#)
- Smith, T. B., Constantine, M. G., Dunn, T. W., Dinehart, J. M., & Montoya, J.A. (2006). Multicultural education in the mental health professions: A meta-analytic review. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 132-145. [\[Crossref\]](#)
- Sue, D. W. (2001). Multidimensional facets of cultural competence. *The Counseling Psychologist*, 29(6), 790-821. [\[Crossref\]](#)
- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 20(2), 64-88. [\[Crossref\]](#)
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial microaggressions in everyday life. *American Psychologist*, 62(4), 271-286. [\[Crossref\]](#)
- Sue, D., Parham, T., & Santiago, G. B. (1998). The changing face of work in the United States: Implications for individual, institutional and societal survival. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 4(3), 153-164. [\[Crossref\]](#)
- Sue, D. W., & Sue, D. (2003). *Counseling the culturally diverse* (4th ed.) John Wiley and Sons.
- Torres-Harding, S.R., Siers, B., & Olson, B.D. (2012). Development and psychometric evaluation of the social justice scale (SJS). *American Journal of Community Psychology*, 50(1), 77-88. [\[Crossref\]](#)

- Türkan, A., Aydın, H., & Üner, S. S. (2016). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile epistemolojik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(1), 148-159. [\[Crossref\]](#)
- Ünlü, İ., & Örtün, H. (2013). Öğretmen adaylarının çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime yönelik algılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 287-302.
- Van De Ven, P. (1994). Comparison among homophobic reactions of undergraduates, high school students, and young offenders. *The Journal of Sex Research*, 31(2), 117-124. [\[Crossref\]](#)
- Whitley, B. E., & Kite, M. E. (1995). Sex differences in attitudes toward homosexuality: A comment on Oliver and Hyde. *Psychological Bulletin*, 117(1), 146-154. [\[Crossref\]](#)

Extended Abstract

Introduction: Counselors are expected to acquire the core counseling competencies; multicultural counseling competencies, social justice competencies, and attitudes toward sexual orientation of the clients (homosexuality attitudes). It is essential that each counselor should be equipped with these competencies so that they could promote the quality of their services and connect with diverse clients. If the aim of the counselors is to provide better mental health services, clients' features such as gender, ethnicity, disability, belief system, spirituality, socioeconomic status, etc. should be taken into account. Furthermore, counselors should remind themselves of the fact that clients are an inseparable part of the micro and macro systems in which they are living. Thus, counselors are expected to understand and apply the core features of counseling in their practice, and multicultural, social justice, and sexual/gender identity issues are the most important of these themes.

Multicultural counseling is an essential element of counseling that can help counselors at any phase of counseling relationship, for instance establishing therapeutic relationship, defining the client's problem, adapting intervention strategies, etc. Awareness, knowledge, and skills are three components of multicultural counseling. Ethnicity, gender, graduate education, multicultural education, field of study influence counselors' multicultural counseling competencies. First, a body of research has indicated that female mental health practitioners have higher multicultural competencies than male practitioners. Second, ethnicity is another factor for multicultural counseling, minority counselors have better multicultural competencies than white counselors. Third, graduate education and multicultural experience or training also enhance counselors' multicultural counseling competencies. Counselors' social justice competencies is another central concept in counseling. While multicultural counseling addresses the importance of differences on social and individual, social justice highlights equality not only among differences but also within them. Social justice is related to the ethnicity, culture, gender, religion, socioeconomic level, disability, age, etc. and all of these factors to some extent influence clients' well-being. Homosexuality attitudes (or counselor competency that refers to his or her ability to work clients who have different sexual orientations) is another concept that counselors understand and embrace in counseling. According to the literature, males have higher negative homosexual attitudes than females. On the other hand, counselors' generally have positive attitudes towards homosexuality and their attitudes did not change in terms of age, level of education, and ethnicity. As a result, although there has been research on counselor competencies, further research is required. Since almost all research is based on the western culture, further research on counselor competencies is required in different countries and cultures. Our aim in this study is to examine the level of school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes. We look for answers to these questions:

1. What are the levels of school counselors' and counselor candidates' multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes?
2. Are there any significant differences between school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes?
3. Are there any significant differences between school counselors' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes in terms of gender?
4. Are there any significant differences between counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes in terms of gender?

Method: The research participants are 292 counseling students from different universities and 108 school counselors. Participants answered three scales Homosexuality Attitudes Scale, Social Justice Scale and Multicultural Counseling Competencies Scale to make comparisons among school counselors and counselor candidates. Besides, gender differences are also investigated among school counselors and counselor candidates. Descriptive statistics, correlation analysis, independent samples t-tests and One-Way MANOVA were applied in the data analysis. Ethical approval was taken from the Institutional Review Board and all participants signed the informed consent form.

Results: All conditions were satisfied before conducting the main analysis. First, missing values replaced with mean values and univariate outliers were corrected. Second, skewness and kurtosis values were calculated to meet the normality assumption, normality tests were also performed. Lastly, main analysis was conducted and differences among counselors and gender were examined respectively. No significant differences emerged between school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes. One-Way MANOVA was conducted to examine if there was any significant difference among school counselors and counselor candidates in terms of gender. Research findings show that there was a significant difference in the awareness subscale in favor of male counselor candidates. There was also a significant difference in the knowledge subscale in favor of male school counselors.

Discussion and Conclusion: This research contributes to the literature by investigating multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes of the counselor candidates and school counselors in a different culture. There were no significant differences between school counselors' and counselor candidates' level of multicultural counseling competencies, social justice, and homosexuality attitudes; thus, further research can be conducted with different samples. For instance, counselors who have different cultural backgrounds, participated in training to enhance their competencies, and continue graduate education can be compared with other counselors. Contrary to the multicultural literature, male counselor candidates have more awareness than female candidates, and male school counselors have more knowledge than female school counselors. Particularly, these findings should be replicated with a new sample. Different instruments can be used to measure counselors' social justice competencies and homosexuality attitudes.